

BARMHARTIGHEID

VRAAGT OM UITZONDERINGEN DURVEN MAKEN

door Johan Gortworst

Het ziekenhuis is een gebouw waaraan je liever voorbij gaat. Een bezoek gaat meestal met spanning gepaard. Je gaat thuis nog eens goed na of het tijdstip klopt. De draaideur bij het ziekenhuis stukt en irriteert. De drukte in de hal haalt je uit je concentratie. Het is geen plek waar je beeldhouwkunst van hoog niveau verwacht. In het Gelre Ziekenhuis is dat wel het geval. In een zaal op de begane grond nodigt de bronzen beeldengroep 'de Barmhartige Samaritaan' van Han Wezelaar je uit voor een moment van bezinning.

Een geliefd beeld

De Samaritaan draagt de door rovers verwonde man in zijn arm en legt hem op de ezel, die dit geduldig toelaat. Hij voelt de ernst van de situatie aan. Deze versie van de Barmhartige Samaritaan is in 1963 gemaakt. Het beeld valt ook te bewonderen bij ziekenhuizen in Rotterdam, Venlo en Arnhem. Het zijn niet allemaal afgietsels van het eerste ontwerp uit 1957. Wezelaar bracht soms enkele wijzigingen aan, afhankelijk van de omgeving waar het beeld zou komen te staan. Het is een teken van maatwerk en van grote zorgvuldigheid en waarmee hij zijn ambacht uitoefende.

Maatwerk is moeilijk

Het ligt voor de hand om het verhaal van de barmhartige Samaritaan te verbinden met de zorg die in ziekenhuizen wordt gegeven. Die zorg is een voorbeeld van professionele en goed georganiseerde barmhartigheid. De gezondheidszorg is wel een systeem waarin je je

“Barmhartigheid vraagt om een zekere **generositeit**”

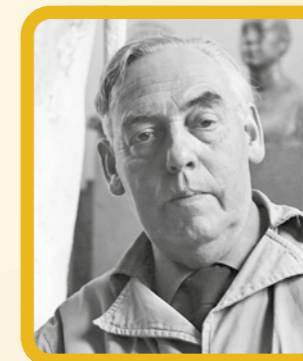
moet voegen. Wettelijk is vastgelegd dat de zorg voor iedereen toegankelijk is. Daklozen die niet geregistreerd staan, kunnen in veel steden bij acute problemen terecht bij een post voor spoedeisende hulp. Het wordt een stuk ingewikkelder als er begeleiding nodig is ná die eerste hulp. Dan heb je eigenlijk een Samaritaan nodig die je aan de hand meeneemt om je van het ene loket naar het andere te brengen voordat je een plekje hebt gevonden voor verder herstel. En dat gaat niet zonder de juiste papieren. Efficiency en perfectie zijn niet vanzelfsprekend gekoppeld aan barmhartigheid. Barmhartigheid vraagt om een zekere generositeit en durven afwijken van de regels. Maatwerk vinden we moeilijk, bang om op foute beslissingen te worden aangesproken.

Dakloze arbeidsmigranten zijn een nieuwe kwetsbare groep in de samenleving. Vorig jaar kwamen misstanden aan licht van malafide uitzendbureaus die arbeidsmigranten uitbuiten. Een medewerker van de opvang zegt daarover: "Eigenlijk zijn het wegwerparbeidskrachten. Als de productie niet doorloopt, als iemand ziek wordt, als iemand te moeilijk is, dan zijn ze eigenlijk meteen hun baan kwijt." Wat dan overblijft, is een leven op straat. Vaak kampen zij met ernstige psychiatrische problemen, in combinatie met alcohol en drugs. Ze hebben geen weet van hun rechten en waar ze voor zorg aan moeten kloppen. Wie helpt?

Schilvoorzieningen

Als de reguliere zorg niet voor iedereen zo gemakkelijk toegankelijk is, gaat het in de samenleving borrelen en ontstaan er altijd 'schilvoorzieningen',

alternatieve zorgvoorzieningen of personen die hulp bieden aan de uitvallers van onze systemen. Hierin is een zekere traditie opgebouwd. In Amsterdam biedt in 1892 tandarts Swaap aan de Oudezijds Voorburgwal kosteloze behandeling aan voor de armen tussen negen en tien uur 's ochtends. De beroemde voorvechtster voor vrouwenrechten en eerste vrouwelijke arts in Nederland, Aletta Jacobs (1854-1929), houdt in de Amsterdamse Jordaan gratis spreekuren voor arme vrouwen en geeft voorlichting over het gebruik van voorbehoedsmiddelen. Revolutionair in die tijd. Vandaag zijn er ook huisartsen met aparte spreekuren voor de mensen die niet in de systemen passen, zoals ongedocumenteerden. We zien gelukkig dat steeds meer mensen en organisaties zich bekommeren om de dakloze arbeidsmigranten. In Engelstalige landen zijn er ziekenhuizen met de aanduiding 'good samaritan hospital', waar mensen worden geholpen die anders geen zorg zouden krijgen, bijvoorbeeld omdat ze geen ziektekostenverzekering hebben. Al deze mensen en instanties verdienen ook een standbeeld.

HAN WEZELAAR

Han Wezelaar (1901 – 1984) werd in Haarlem in een kunstzinnig gezin geboren. Vanaf zijn zeventiende jaar studeerde hij aan de Rijkschool voor Kunstnijverheid in Amsterdam. Wezelaar ontwikkelde een grote voorliefde voor het monumentale realisme, maar geen zuiver realisme. In zijn zoektocht naar de essentie brengt hij vereenvoudigingen in zijn beelden aan zonder dat ze aan uitdrukingskracht inboeten. 'Het is een naar binnen gekeerde expressiviteit die Wezelaar weet te scheppen, verstild en toch zeer levend,' zoals een tijdgenoot het uitdrukte. Aan de Barmhartige Samaritaan ging een lange leerschool vooraf. Hij bracht de jaren twintig van de vorige eeuw in Parijs door en trad in de leer bij de belangrijkste beeldhouwers van zijn tijd. Bij zijn terugkeer was juist die Franse inbreng van invloed op andere beeldhouwers en deze werd zeer gewaardeerd. Zijn grote populariteit lang in de naoorlogse jaren toen er door de opdrachten voor veel oorlogsmonumenten er een nieuwe school van Nederlandse beeldhouwkunst ontstond. Samen met de bekendere Mari Andriessen waren zij de toonaangevende aanvoerders. De opdrachten droogden in de jaren zestig op, toen elke vorm van realisme had afgedaan en de abstracte kunst haar intrede deed. In de jaren tachtig kreeg zijn werk weer de waardering die het verdiende door een grote overzichtstentoonstelling in 1980. Han Wezelaar heeft weinig religieuze beelden gemaakt. Sociaal bewogen was hij zeker. Hij organiseerde in 1923 als student op de Rijkschool voor Kunstnijverheid een lezing over 'het doel van de kunst'. De opbrengst moest worden bestemd voor de hulp aan 'de hongerenden in Rusland.'